

Van de redactie

Drie vragen aan Marcel Wissenburg

“Ons klimaatbeleid, van Europees tot lokaal, ondergraaft vertrouwen in de politiek en vertrouwen in de toekomst.”

Of we willen of niet, het klimaatbeleid heeft ons stevig in de greep. Nauwelijks een hoek van het dagelijks leven ontsnapt eraan: niet de woningmarkt, niet de landbouw, niet de economie in het algemeen. Toch worstelen liberalen opvallend vaak met een eigen mening over het klimaatbeleid — vooral omdat het onderwerp zich niet gemakkelijk laat inpassen in het bestaande liberale gedachtegoed. Reden genoeg om Marcel Wissenburg drie vragen voor te leggen over hoe liberalen tegen het klimaatbeleid aan kunnen kijken. Wissenburg is (nog even) hoogleraar Politieke Theorie aan de Radboud Universiteit Nijmegen en heeft zich gespecialiseerd in het liberale perspectief op milieu en klimaat.

Wat is volgens u de grootste fout die Nederland momenteel maakt in het klimaatbeleid?

Dat weet ik niet – want ik twijfel tussen drie fouten. Begrijp me goed: ik denk dat ons klimaatbeleid over het algemeen prima is en sowieso gebaseerd is op goede wil, maar niets onder deze zon is perfect.

De eerste fout waar ik aan denk, is dat de lasten van klimaatbeleid vooral drukken op de zwakste schouders: én de kosten voor klimaatneutraal leven zijn hoger, én de

draagkracht is lager, onder midden- en lagere inkomens. Zij wonen in de dichtst bebouwde buurten, waar vergroening auto's wegpesten betekent, in de oudste en meest krakkemikkige woningen, waar de hoogste kosten moesten worden gemaakt voor isolatie, waar iedereen op warmtepompen of HR- in plaats van VR-ketels over moet terwijl dat ondraaglijke geluidsoverlast of dichtvriezende afvoeren oplevert, en ze rijden in de oudste auto's, maar niet omdat ze liefhebbers van oldtimers zijn. Links noemt dit graag een kwestie van klimaatrechtvaardigheid of onverdiende ongelijkheid, en soms valt daar iets voor te zeggen, maar even afgezien van de morele dimensie: het is in de eerste plaats politieke suicide. Ons klimaatbeleid, van Europees tot lokaal, ondergraaft vertrouwen in de politiek en vertrouwen in de toekomst, en het jaagt ooit brave burgers in de armen van klimaatontkenners en andere sprookjesverkopers.

De tweede fout: we zetten in een noodtempo in op afscheid van fossiele brandstoffen, terwijl het elektriciteitsnet dat gewoon niet aankan. En we blijven maar doorgaan met het afbouwen van gas en het overgaan op elektrisch koken, verwarmen en rijden. Er zijn meer voorbeelden van transitities die op papier fantastisch zijn, maar in de praktijk veel meer tijd (en geld) kosten dan verwacht, omdat ze eenvoudigweg fysiek niet van de ene op de andere dag haalbaar zijn.

Als ik verder nadenk over die eerste en tweede fout samen, denk ik dat er een diepere fout, een denkfout, achter zit: een gebrek aan voorstellingsvermogen, of misschien aan lef – aan intellectuele flexibiliteit. Er is niet één duurzame toekomst, er zijn er duizenden, en er is niet één weg naar en één technologie voor zo'n toekomst, er zijn er duizenden. Wat is de functie van biodiversiteit? Zorgen dat leven hoe dan ook door kan gaan. Waarom raden de Britten af 'to put all your eggs in one basket'? Ik hoop dat mijn punt helder is.

“Er is niet één duurzame toekomst, er zijn er duizenden.”

“Zonder innovatie zou de vrije markt ten onder gaan aan verlamdende oligopolies, alias kartels.”

Tja, en dan de derde grote fout: niets doen tegen, juist omarmen van, datacenters en cryptocurrency. Overbodige, uit defensieperspectief gevaarlijke en ecologisch rampzalige krengen. Maar goed – in het millennium waar ik uit kom, schreven we nog lekker organisch met ganzenveren op de huid van runderen. Misschien is dit mijn probleem.

Zou een ambitieus klimaatbeleid ook voordelen kunnen opleveren voor Nederland, of jaagt het bedrijven juist weg?

Het is niet of-of, het is en-en. De Nederlanden zijn sinds minimaal de 12e eeuw wereldwijd voorlopers geweest in technologie, productie, diensten en handel – dat zeggen is een open deur intrappen. Elk nieuw beleid is een impuls om te innoveren, sterker nog: zonder innovatie zou de vrije markt ten onder gaan aan verlamdende oligopolies, alias kartels. In die zin is klimaatbeleid niet eens vervelend, maar fantastisch. De enige bedenking die ik heb bij nieuwe, zuinigere technologieën, is dat ze zogeheten 'moral hazard'-reacties kunnen uitlokken: maak auto's robuuster en beter gepantserd tegen ongelukken, en bestuurders gaan vervolgens harder en riskanter rijden. Maak een auto minder vervuילend en hup, iedereen gaat meer rijden, want heeft een schoner geweten.

Maar ja, klimaatbeleid jaagt ook bedrijven weg – de Tata's en Parenco's. Uit milieuoogpunt: good riddance, the free-loading bastards. Probleem 1: ze gaan ergens anders heen en kunnen hun zieke bestaan nog veertig jaar oprekken. Probleem 2: massaontslagen in voor eeuwen vervuilde gebieden. (Ik woon vlak bij een museum dat een extra verdieping moest uitgraven, omdat de Romeinen smidsen hadden achtergelaten die nu nog te giftig waren om te benaderen.) Een drama waar niet aan te ontkomen valt. En als Maggie Thatcher Nederlands had gesproken, had ze op dit moment iets gezegd over zachte heelmeeesters

Bedrijven zoeken stabiliteit, maar klimaatbeleid verandert regelmatig. Kunnen we zorgen dat ondernemers voldoende investeringszekerheid hebben, terwijl de klimaatdoelen overeind blijven?

Niets is zeker in dit leven behalve de dood en belastingen, toch? Ondernemen is per definitie risico nemen. Wie in China te rijk en arrogant wordt, wordt geëxecuteerd. Wie onderneemt, moet niet zeuren over risico's – risico is een ander woord voor kans.

Mogen we van een westerse democratische overheid dezelfde voorspelbaarheid verlangen als in pakweg China, Noord-Korea, Rusland, Afghanistan? Koerswijzigingen zijn een fact of life in liberale democratieën. Welke plichten overheden in zulke systemen ook hebben, het zijn plichten jegens alle burgers, niet specifiek jegens beleggers.

Als overheden al een plicht hebben om stabiliteit te bevorderen (waarvoor bij Aristoteles, Cicero, Machiavelli, Mill, Rawls en Dahrendorf vast argumenten te vinden zijn), dan is het doel eerder stabiliteit die de individuele mens de vrijheid biedt om te bloeien, dan stabiliteit van de koers van het aandeel Tata. Maar misschien is er één les die investeerders en ondernemers kunnen trekken uit de koerswijzigingen in vrije en democratische samenlevingen: dat zulke overheden steeds zullen kiezen voor wat ze, met de kennis én de vooroordelen van het moment, geloven dat het meest bijdraagt aan leven en overleven van de 'body ecologic', de totaliteit van de samenleving en het ecosysteem waar ze van afhankelijk is.